

Polecenia podsumowujące

1. Scharakteryzuj zmiany w przemyśle, które zaszły w drugiej połowie XIX w. w poszczególnych zaborach.
2. Porównaj przemiany zachodzące na wsi w poszczególnych zaborach, a następnie wyjaśnij, jaki miały wpływ na sytuację chłopów na danym terenie.
3. Przedstaw nowe klasy i warstwy społeczne, które się pojawiły w drugiej połowie XIX w.

Przemiany gospodarcze i społeczne na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w. Podsumowanie

24

Industrializacja w poszczególnych zaborach w drugiej połowie XIX w.

Zabór	rosyjski	pruski	austriacki
Czynniki sprzyjające industrializacji lub ją osłabiające	Królestwo Polskie: zniesienie granicy celnej z Rosją (1851), napływ kapitału zagranicznego, inwestycje polskiego kapitału. Ziemie zabrane: brak surowców i kapitału inwestycyjnego.	Wielkopolska: peryferyjne położenie w Niemczech czynnikiem niesprzyjającym inwestowaniu przez kapitał niemiecki.	Peryferyjne położenie w monarchii Habsburgów. Tereny zasobne w kopaliny, m.in. ropę naftową.
Główne centra przemysłowe i gałęzie przemysłu	Łódzki Okręg Przemysłowy – przemysł włókienniczy i odzieżowy. Warszawa – przemysł maszynowy, metalowy, galanterijny i skórzanym. Zagłębie Dąbrowskie – wydobywanie węgla, przemysł hutniczy. Staropolski Okręg Przemysłowy – przetwórstwo produktów skalnych. Białostocki Okręg Przemysłowy – przemysł odzieżowy i skórzanym.	Wielkopolska – przemysł przetwórstwa rolnego, maszynowy i metalowy. Pomorze Gdańskie – przemysł maszynowy i stoczniowy.	Zagłębie Krakowskie – wydobywanie węgla kamiennego, cynku i ołowiu, a także soli. Lwów – przemysł metalowy i maszynowy. Zagłębie Borysławskie – przemysł naftowy.
Najważniejsze postaci związane z industrializacją	Izrael Poznański i Karol Scheibler – Łódź. Stanisław Lilpop, Leopold Kronenberg – Warszawa.	Hipolit Cegielski – Poznań.	Ludwik Zieleniewski – Kraków.

Urbanizacja i społeczeństwo industrialne

Niski poziom urbanizacji. Najsilniej zurbanizowane Królestwo Polskie – ok. 35%, najsłabiej ziemie zabrane – ok. 12%.
Największe miasta: Warszawa i Łódź, Poznań i Gdańsk, Kraków i Lwów.
Społeczeństwo industrialne: ziemiaństwo, inteligencja, burżuazja, drobnomieszczaństwo, robotnicy, chłopci.

Przemiany w rolnictwie na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej w drugiej połowie XIX w.

Poziom kultury rolnej najwyższy w zaborze pruskim, najniższy – w Galicji i na ziemiach zabranych. Królestwo Polskie

- pozytywny wpływ uwłaszczenia na sytuację na wsi
- przewaga średnich gospodarstw
- przewaga upraw roślin przemysłowych (buraków cukrowych i ziemniaków) i hodowli koni
- migracje wewnętrzne ze wsi do miast oraz wyjazdy na saski

Ziemie zabrane

- archaiczne formy uprawy roli – płodozmiian prawie nieznanym

Wielkopolska

- modernizacja rolnictwa, zwłaszcza w majątkach ziemiaństwa
- uprawa zbóż oraz roślin przemysłowych, hodowla koni

Galicja

- zacofanie technologiczne, brak kapitału na unowocześnianie rolnictwa
- przewaga małych (karłowatych) gospodarstw
- emigracja chłopów do Niemiec i na Węgry oraz do USA i Kanady

Polecane publikacje

R. Jaworski, „*Swój do swego*”. Studium o kształtowaniu się zmysłu gospodarności Wielkopolan 1871–1914, przekł. W. Molik, Poznań: Wyd. Poznańskie, 1998.

W. Pruss, *Ludność Królestwa Polskiego 1864–1914*, Warszawa: Wyd. Naukowe Semper, 2019.

W. Puś, *Rozwój przemysłu w Królestwie Polskim 1870–1914*, Łódź: Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, 1997.

